

*Григор`єва Л.А.
студентка кафедри економічного аналізу та обліку,
науковий керівник: д.е.н, професор Давидюк Т.В.
професор кафедри економічного аналізу та обліку,
Національний технічний університет «Харківський
політехнічний інститут»
м. Харків
E-mail: daviduktw@ukr.net*

ЕКОНОМІЧНА СУТЬ ПРИБУТКУ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЙОГО ФОРМУВАННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Формування фінансових результатів може змінюватись залежно від цілей розвитку підприємства. Якщо підприємство прагне досягнути високі темпи розвитку, збільшення обсягу продажів, збільшити частку ринку та прибутку, то метою формування фінансових результатів є високі темпи їх зростання. Якщо підприємство просто стабілізує свою діяльність, задовольняючись лише мінімальним рівнем рентабельності або навіть збитковою діяльністю, то управління фінансовими результатами повинне бути сконцентроване на отримання такої суми, що забезпечує поточну платоспроможність. А якщо в основу діяльності підприємства покладено інтереси власників, то цільовою настановою формування кінцевих фінансових результатів є такі показники, як рентабельність інвестиційного або власного капіталу.

Зазначимо, що не існує універсальної схеми формування фінансових результатів для підприємств різних форм власності, схема залежить від прийнятої в країні нормативної бази. Але нестабільний стан економіки України, якій спостерігається в останні роки, негативно позначився на діяльності багатьох українських підприємств. Спостерігається стабільна тенденція до збільшення кількості порушених справ про банкрутство.

Протягом 2013-2017 рр. істотно не змінювалась частка прибуткових та збиткових вітчизняних компаній, понад 70% - це були підприємства, що за даними фінансової звітності мали прибутки в кінці звітного періоду. Проте негативна тенденція спостерігається протягом 2013-2017 рр., оскільки зростає кількість збиткових підприємств. Найнижчим щодо кількості збиткових підприємств є показник 2015 року, проте згодом темпи збитковості почали невпинно зростати.

Незважаючи на позитивний фінансовий результат, все ж таки у 2017 р. значна частка підприємств залишалася збитковими. Світова фінансова криза спричинила появу істотних проблем реального і фінансового сектору економіки України та привела до зростання кількості фінансово неспроможних підприємств у різних галузях. Вітчизняними підприємствами треба швидко і ефективно реагувати на зміни зовнішнього середовища та активно вдосконалювати бухгалтерський облік та економічний аналіз своєї діяльності, це і викликає більш раціонально використовувати власні доходи, мінімізувати витрати та більш ефективно використовувати отримані прибутки.

Результати проведеного аналізу свідчать, що спостерігається стрімке зростання частки збиткових вітчизняних підприємств. Найбільша кількість підприємств, що отримали збиток спостерігалась у 2014 році, також негативна динаміка збереглася і в 2017 році.

Виходячи з отриманих результатів варто зауважити, що на вітчизняних підприємствах існує потреба у використанні надійної обліково-аналітичної системи, яка б дозволила скоротити збитки, підвищити прибутковість, нейтралізувати дію загроз економічного середовища, вийти з кризового стану та своєчасно вирішувати існуючі проблеми.

В літературних джерелах існують різні підходи щодо трактування поняття «прибуток» (табл. 1).

Отже, поняття прибутку є дуже складним та багатограним, тому його необхідно розглядати з різних сторін задля повного його розуміння.

Розкриття терміну «фінансовий результат» в літературних джерелах

Джерело	Визначення
Алексеевко Л.М. [1, с. 69]	Прибуток – виражений у грошовій формі чистий дохід підприємства на вкладений капітал, який характеризує його винагороду за ризик здійснення підприємницької діяльності і представляє собою різницю між сукупним доходом і сукупними затратами у процесі виконання цієї діяльності
Біла О.Г. [2, с. 41]	Прибуток – позитивний фінансовий результат господарської діяльності підприємства, характеризує ефективність виробництва і зрештою свідчить про рівень і якість виробленої продукції, рівень собівартості
Довгань Л.П., Радкевич М.В. [3, с. 123]	Термін «прибуток» розуміють як виробничу категорію, яка характеризує відносини, що складаються в процесі суспільного виробництва; як частину додаткової вартості, створену і реалізовану, готову до розподілу
Линник О.І. [4, с. 148]	Прибуток як економічна категорія являє собою грошовий вираз вартості реалізованого чистого доходу, основну форму грошових накопичень господарюючих суб'єктів
Пігуль Н.Г. [5, с. 37]	Прибуток – найпростіша і одночасно найбільш складна категорія ринкової економіки. Він є основною і головною рушійною силою економіки ринкового типу, основним мотивом діяльності підприємств в цій економіці
Сшмашко М.В. [6, с. 77]	Прибуток – це фінансовий результат підприємства, абсолютний показник, який здійснює виробничу, комерційну, науково-дослідну та іншу діяльність та характеризує ступінь успіху проведення цієї діяльності
Тульчинська С.О. [7]	Прибуток як вартісний показник вимірюється в грошовій формі, оскільки практика узагальненого вартісного обліку основних показників господарської діяльності підприємства – вкладеного капіталу, отриманого доходу, понесених затрат тощо регулюється діючим порядком податкових актів

Згідно різних авторів визначення поняття «прибуток» трактується різносторонньо, але на думку більшості авторів прибуток виражається, у вигляді грошової форми економічного підсумку господарської діяльності. Аналіз отриманих даних щодо розкриття сутності терміну «прибуток» відображено у табл. 2.

Як видно з наведених визначень, автори по різному підходять до визначення цього поняття, але в більшості не окреслено чіткого визначення прибутку, вони близькі за формою, проте відмінні одне від одного за змістом.

Аналіз дефініцій поняття «прибуток»

Критерії групування	Джерело						
	Алексеевко Л.М. [1, с. 69]	Біла О.Г. [2, с. 41]	Довгань Л.П., Радкевич М.В. [3, с. 123]	Линник О.І. [4, с. 148]	Пігуль Н.Г. [5, с. 37]	Спмашко М.В. [6, с. 77]	Тульчинська С.О. [7]
Виражений у грошовій формі чистий дохід підприємства	+	+	+	-	-	-	-
Позитивний фінансовий результат господарської діяльності підприємства	-	+	-	-	+	-	-
Характеризує відносини, що складаються в процесі суспільного виробництва	-	-	+	-	-	+	-
Основна форма грошових накопичень господарюючих суб'єктів	-	-	-	+	-	-	-
Основна і головна рушійна сила економіки ринкового типу	-	-	-	-	+	-	+
Характеризує ступінь успіху проведення діяльності підприємства	-	-	-	-	-	+	-
Узагальнений вартісний облік основних показників господарської діяльності підприємства	-	-	-	-	-	+	+

Аналіз та систематизація існуючих визначень поняття показали, що більшість із них базуються на характеристиці таких понять, як «фінансовий результат підприємства, абсолютний показник, який здійснює виробничу, комерційну, науково-дослідну та іншу діяльність та характеризує ступінь успіху проведення цієї діяльності».

У практичній площині під прибутком розуміють абсолютний показник, який розраховують як різницю між сукупним доходом і сукупними витратами підприємця. Для більш глибокого розуміння сутності прибутку, необхідно розглядати його через призму тих чи інших факторів, які впливають на формування прибутку, та на діяльність підприємства загалом.

На основі аналізу визначень усіх вищезазначених вчених можна дійти висновку, що вони мають як позитивні, так і негативні моменти, деякі мають певні неточності, а інші вказують лише на окремі характеристики прибутку.

Список використаних джерел

1. Алексеєнко Л.М. Економічний тлумачний словник: власність, приватизація, ринок цінних паперів / Л.М. Алексеєнко, В.М. Олексієнко. – Тернопіль: Астон, 2003. – 672 с.
2. Біла О.Г. Фінанси підприємств: Монографія. – Львів: Магнолія, 2009. – 383 с.
3. Довгань Л.П., Радкевич М.В. Моделювання впливу факторів на формування прибутку державного підприємства. Приазовський економічний вісник. 2017. № 5 (05). С. 122-128.
4. Линник О.І., Задорожна О.С. Облік прибутку та визначення резервів забезпечення прибутковості підприємства. Вісник Нац. техн. ун-ту «ХПІ»: зб. наук. пр. Темат. вип. : Технічний прогрес і ефективність виробництва. – Харків : НТУ «ХПІ». 2015. № 26 (1135). С. 147-153.
5. Пігуль Н.Г. Управління прибутком підприємства. – К.: КНЕУ, 2012. – 198 с.
6. Сшмашко М.В. Фактори формування прибутку торговельного підприємства URL: <http://e-economics.hpi.kh.ua/index.php/economics/article/view/78/62> (дата звернення 27.02.2020).
7. Тульчинська С.О., Нікітіна М.В. Визначення доцільності фінансового оздоровлення підприємства на підставі оцінки фінансового потенціалу URL: <http://www.economy.nauka.com.ua> (дата звернення 27.02.2020).